

DISSERTATIO INAUGURALIS M
 DE
CON-ET INSUETU
ÆGROTANDI,
 QUAM AUSPICE DEO PROPIT
Auctoritate Gratiōse Facult. M
 IN ALMA REGIA FRIDERIC
Præside
DN. D. MICHAELE AL
 Sacr. Maj. Reg. Boruss. Aul. & Consist. M
 rio, Med. & Philos. Nat. Prof. P. O. Acad. Nat.
 Societ. Reg. Boruss. Scient. Sodali,
Decano h. t. Spectarissimo,
 Dn. Patrono, Præceptore ac Promotore suo
 prosequendo,
PRO GRADU DOCTORI
 Hor. Loc. consuetis An. 1733. d.
Publicæ Eruditorum Ventilationis
 Respondens
HENNING GEORG BLUMEN
 Goslariensis.

HIPOCRATES

GALENUS

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA,
DE
CON-ET INSUETUDINE
ÆGROTANDI,

QVAM AUSPICE DEO PROPITIO
Auctoritate Gratiosæ Facult. Medicæ,
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA,
Præside

DN. D. MICHAELE ALBERTI,
Sacr. Maj. Reg. Boruss. Aul. & Consiſt. Magd. Conſilia-
rio, Med. & Philoſ. Nat. Prof. P. O. Acad. Nat. Cur. Collega,
Societ. Reg. Boruss. Scient. Sodali, &c.

Decano h. t. Speciatissimo,
Dn. Patrono, Præceptore ac Promotore suo honoris cultu
prosequendo,
PRO GRADU DOCTORIS
Hor. Loc. consuetis An. 1733. d. Dec.
Publicæ Eruditorum Ventilationi subijcies
Respondens
HENNING GEORG BLUMENBERG,
Goslariensis.

DIOSCORIDES

PARACELSU

Syſſang Acad. Calcogr. fecit.

DISSERTATIO IN ABBATIA REGIA

CON-FRAT-RESERVATA

IN ABBATIA REGIA

CON-FRAT-RESERVATA

IN ALMA REGIA FERRENSIANA

DAVID MICHAELIS

DE THEOLOGIA

IN ABBATIA REGIA

CON-FRAT-RESERVATA

IN ABBATIA REGIA

CON-FRAT-RESERVATA

IN ABBATIA REGIA

CON-FRAT-RESERVATA

DISSERTATIO IN PUBLICA MUSEO

CON-FIT-UR-ET-UR

ANNO 1784

AVANTAGE DE LA

IN ALMA REGIA FRIBERGIANA

AVANTAGE DE LA

AVANTAGE DE LA

AVANTAGE DE LA

AVANTAGE DE LA

AVANTAGE DE LA

AVANTAGE DE LA

AVANTAGE DE LA





PROOEMIUM.



De intricata atque spinosa illa hominis qualitate, quam Consuetudinem vocamus, GALENUS *de offic. med. com. 3. text. 20.* inquit: *habet consuetudo principalem in medicina vim, ita ut a clarissimis medicis natura adventitia nuncupetur: porro Lib. 4. de Hippocr. & Plat. decretis cap. ult.* ipse ait: *consuetudine fit, ut animæ rationalis vis in eo, cui quis assueverit, sensim inolescat: in Lib. de Consuetudine cap. 1. ipse eloquitur: quicumque ratione fit curaturus, magnam consuetudinis & insuetudinis habere rationem debet: eadem ferme verba in fine illius capituli repetit aitque: oportet autem ut is, qui methodo mederi voluerit, consuetudinis atque insuetudinis plurimam habeat rationem usque ad eam partem: nisi velit in re medica in multis offendere: Tanta itaque ab omni tempore Consuetudinis & Insuetudinis fuit æstimatio, ut non modo magnam illis tribuerint vim ac potestatem, sed pro altera natura*

tura multi illas declarare maluerint, siquidem sub hac qualitate omnes functiones morales, vitales, animales & naturales non raro continentur, imo quod admirationem meretur, aliquando consuetudo ad subeundum abortum periodicum, aut ad partum foetus mortui, in historia naturali observatur: nec tantum consuetudo in administrandis diversis functionibus aut actionibus, sed etiam in sustinendis & tolerandis certis passionibus occurrit, ut eapropter ARISTOTELES *Lib. 21. probl. 14.* GALENUS *de consuet. c. 2. & 3.* VALESIVS *controv. Lib. 8. c. 5.* CHRISTOPH. A VEGA *art. med. Sect. 2.* VALLERIOLA *Loc. com. Lib. 1. c. 6.* in definitione consuetudinis frequentiore actionem & passionem praecipuo quodam respectu annotaverint: neque etiam praesens nostrum institutum inquirendi est, quam bene & congrue, aut male ac perverse consuetudo definiatur, quod sit certa partium corporis, quae motibus praesse supponuntur, ad peculiare motus perficiendos, ex praevia frequenti & iterata illorum motuum exercitatione, dispositio, an potius melior, rationi sanae convenientior, ab omnibus suppositis, obscuris & contrariis conceptibus purior & liberior definitio substitui queat: suffecerit generatim consuetudinis & insuetudinis vim, valorem & nexum cum aeternitate vitali attigisse & annotasse: nunquam itaque uni rei adsuescendum consultum esse iudicant in suo foro medici omnium temporum, sed juxta HIPPOCR. *Sect. 2. aph. 50. oportet etiam ad inconsuetam transmutationem facere vel sec.* GALENUM *in Comm. est uniformis quaeque consuetudo periculosa, cum omnes inopinatis*

natis rerum sordibus subjiciantur : hinc CELSI monitum *Lib. 1. c. 1.* haud negligendum est, ut *sanus homo, & qui bene valet, nullis se debeat obligare legibus, sed varium habere vitæ genus, modo in urbe esse, modo in agro, navigare, venari, quiescere interdum & frequentius se exercere* : Vix vero omnis consuetudo improbari debet, siquidem aliquando homines adsuecunt rebus firmitati, integritati, robori ac constantiæ animi & corporis haud exiguam opem conciliantibus : hinc quædam consuetudo homines enervat, torpescit & emollit, alia vicissim confirmat & roborat : quicumque enim rebus tantum commodis, gratis & delicatis adsuecunt, ad adversa perferenda minus sunt apti, indeque maxima & subitanea experiuntur incommoda : quare non pauci hortantur, ne hominum natura nimium emolliatur, sed etiam durioribus aliquantulum adsuecunt : ob id CICERO *Lib. 2. Tusculan.* eloquitur : *Consuetudinis magna vis est, pernoctant venatores in nive, in montibus uri se patiuntur : Consuetudo laborum perperfectionem facit faciliorem ; nam ferre calorem, contemnere vulnus, consuetudo docet : infuetis extraordinaria contingentia, mediocris alioquin efficaciam, valde perniciose evadunt ; nam insolita utpote peregrina, nova alienaque ægerrime perferuntur, indeque facilius in adversam ac præjudiciosam, aut ancipitem, aut bonam partem applicantur & convertuntur* : ob id PLINIUS dicit *Lib. 18. cap. 5.* *Incommoda parum lædunt assuecor & Lib. 25. cap. 2.* *Consuetudo facit ut diutina mala levius feramus* : & PLINIUS JUNIOR *Lib. 6. ep. 2.* sentit : *Mibi leviora sunt incommoda, quod adsuevi, in eo enim flexilis*

hominum deprehenditur animus, ut variis rerum vicissitudinibus adsuescat, modo secundis, alibi adversis, aliquando ordinatis, quandoque turbulentis ac perverfis: quæcunque itaque insuetum afficiunt, illa offendunt, ut, quæ alioquin innocentia videntur, dura valde toleratu reddantur: hinc CHRYSOSTOMUS *Homil. 6. ad II. ad Timoth.* confitetur: *multum in bonis & in malis valet consuetudo & MAXIM. in Serm. de Job. Bapt.* ait: *Datur Consuetudo & insuetudo, quæ animum & corpus attinet, jam sanitatis, alibi ægrotationis, & quod in juventute addiscitur, servatur in matura ætate:* nec a veritate deflectimus, si adserimus, quod in quolibet individuo humano certa consuetudinis species reperitur: hinc demonstratu haud difficile est, omnes hominum operationes in mentalibus & naturalibus processibus dominio, imo jugo Consuetudinis esse subditas: multa itaque notatque perquam digna occurrunt exempla & testimonia, quam facile & fortiter causas asperas & arduas tolerare doceat adsuetudo, ut in perferendo duriori victu, ferrei quasi nonnullorum hominum reputentur ventres, in sustinenda singulari æris intemperie, barbaræ ac velut insensiles quædam dijudicentur gentes, quæ vicissim in atmosphæra puriori ac temperatiori haud diu illibata sanitate frui possunt, qualia singularia observationum specimina congeffit CASP. REJES. *in Camp. Elys. juc. qu. 93.* cui tit. *Consuetudinis admirandam vim esse, aliquibus autborum exemplis ostenditur: inter alia illico auctor n. 6. ita disferit: ne igitur aliquando ab insuetis repente in nos incidentibus magnopere lædamur, satius esse inquit Galenus omnia*
renta-

rentare, priusquam in aliquam deveniamus: est enim consuetudo altera natura ut Lib. 2. de temperam. cap. 4. docebat: Quemadmodum vero consuetudo in specialibus & particularibus operationibus, ad naturalem vitam spectantibus, datur, ita interdum observatur consuetudo in universo vitalis processus complexu, ad eoque in sanitate, huiusque opposito, inde dicteria man sey der guten gesunden Tage, oder des fränckeln gevohnt innotuere: sicut SENECA eloquitur: de Tranquill. anim. cap. X. cogita compeditos primo agre ferre onera & impedimenta crurum: deinde ubi non indignari illa sed pati proposuerunt, necessitas fortiter ferre docet, consuetudo facile: nullo melius nomine de nobis natura meruit, quam quod cum sciret quibus ærumnis naseremur, calamitatum mollimentum consuetudinem invenit, cito in familiaritatem gravissima adducens. Quoniam itaque Consuetudo & Insuetudo circa varia objecta & subiecta, ut & circa diversum vitæ humanæ, nunc commodum & acceptum, nunc incommodum & adversum versatur statum, ita præsentī Inaugurali Specimine observationem haud vulgarem, notatu tamen perquam dignam selegimus, de CON-ET INSUETUDINE ÆGROTANDI succincte commendare & explicare: cui labori ut omnipotens omnium rerum moderator almo suo præsidio atque auxilio adesse & succurrere, nec non salutare usus largiri velit, humillime precamur.

§. I.

DE Consuetudine varia constant prædicata, quo pertinent verficuli: *Consueta jam prius minus gravant mala: magnum laborem consuetudo haud percipit: quemvis laborem consuetudo degravat, Parvissimum quoque insueto onus grave est: perdunt suam vim cuncta consuetudine: dum itaque impræsentiarum de consuetudine in tolerandis morbis & insuetudine facile suscipiendi, sustinendi & superandi agrotationes agere constituimus, haud alienum a re, & instituto nostro erit, quo ritulo præsentis tractationis aliquam lucem affundamus, quamvis ipsæ notiones nulla obscuritate laborent: quoniam inter alias occupationes medici officium etiam versatur circa cognitionem diversarum relationum in hominibus erga morbos obviarum, ita etiam hujus consuetudinis relatio ad statum morbosum attentionem & explicationem meretur: nec tamen intentio nostra est de morbis consuetudinalibus hoc thematicè disserere, velut sunt *Hæmorrhagia*, congestiones sanguinis, spasmi, erysipelaceæ inflammationes, quædam febres & febriles commotiones, aliæ evacuationum species &c. nec etiam sermo nobis est de consuetudine in morbis ad certa remedia perferenda, aut de insuetudine certas medicamentorum species concernente, quemadmodum in observatione medica incalescit, quod frequens medicamentorum usus subjecta velut insensibilia reddat, nec salubrem amplius efficaciam possideat, sed potius frustra remedia ordinentur & continuentur, ut in communi dictorio alii eloquantur, es wolle keine Arznei*

ney

neq̄ mehr anſchlagen, man ſey des einnehmens ſchon ge-
 wohnt: neque hoc loco intelligimus certas *conſuetudina-*
les qualitates, quæ variis morbis ſe immiſcent ac conjun-
 gunt, velut ſunt molimina hæmorrhagica, motus ſpaſti-
 ci, febriles commotiones, quæ *principales* morbos co-
 mitantur, iisdemque ut *ſymptoma* accidunt, ſiquidem
 non raro conſuetudinales *mores* variis morbis ſe combi-
 nare ſolent, iterumque morbum præſentem certa con-
 ſuetudine *qualiſcorum* producunt: neque etiam *illam in-*
ſuetudinis ægrotandi titulo annumeramus obſervationem,
 quando quidam ex *incongrua* animi & corporis *diſpoſi-*
tionē, *nunquam* certam morbi ſpeciem ſubierunt, vel-
 ut quidam homines ob *prædominium pblegmatici* tempe-
 ramenti *nunquam acutam & ardentem* febrem experti ſunt,
 aut quod febres *acutæ* teſtibus HIPPOCR. *Sect. I. ap. 14.* AVI-
 CENNA *Fen. 14. tr. 2. c. 7.* ut & *Epilepſia* annotantibus
 VEGA *lib. 3. de locis*, AUGENIO *rom. 2. Lib. 3. ep. ad Fabi-*
um Apicelum Senibus haud ſunt familiares. Neque por-
 ro illam conſuetudinem ægrotandi appellamus, quando
calidioris temperamenti ſubjecta plus una vice per to-
 tum vitæ tractum *communi* modo febres *continuas* per-
 peſſa ſunt; id quod etiam de reliquorum ac ſingulorum
temperamentorum aptitudine & *diſpoſitione* ad certos mor-
 bos ſuſcipiendos aut excludendos valet: nec porro mor-
 borum *ſimplices recurſus*, aut *recidivas* præſenti titulo an-
 necimus, quoniam *ſimplex* recidiva, nondum *conſuetu-*
dinalis exiſtit, licet *crebriori* invaſione ac recurſu talis é-
 vadere queat; teſtimonio *intermittentium* febrium, quæ
 ob *conſuetudinalem* recidivam tandem ita *perrinaces* red-
 duntur, ut aut *difficilem* curam admittant, vel facile in *alios*

affectus tympaniticos, hydropicos, heclicos &c. dege-
 nerent: nec hoc themate illos morbos notamus, qui *pal-*
liative & minus e fundamento curantur, adeoque *a-*
cerbiori suo gradu paululum *remittunt*, post brevem ta-
 men moram eodem & adhuc majori gradu corripunt &
 revertuntur, quem statum haud consuetudini ægrotan-
 di *simpliciter* adscribimus; interea variis hætenus re-
 eenfitis morborum qualitatibus consuetudo *accidere* pot-
 est; quare *aliam* significationem illius ægrotandi con-
 suetudinis hoc loco intelligimus: quemadmodum vero
qualibet ratio consuetudinis non ad *essentiales* morborum
 qualitates, sed ad *accidentales* respectus pertinet, ita præ-
 sentis instituti observatio in sensu *discreto* annotanda &
 intelligenda est, quæ tamen ut in reliqua deductione in-
 dicabimus, *magni* utique momenti existit: ex hisce anno-
 tationibus *generatim* inlaretur non modo quam *ampli-*
fica doctrina de consuetudinis æstimatione, applicatio-
 ne & tractatione in foro medico sit, sed & quam *vari-*
as observationes & animadversiones illa in *sanitatis* sta-
 tu & *morborum* systemate suppeditet, ita ut in officio
 tuendi, conservandi & confirmandi sanitatem, nec non
 in processu præservandi & curandi ad minimum juxta
 bonam scientiam & conscientiam tractandi morbos ea-
 dem doctrina applicari queat.

§. II.

Pro ulteriori præsentis tituli enucleatione & illustra-
 tione indicandum esse judicamus, quid *Consuetudo* sit, quæ
 cognitio nobis dein facile sensum *oppositi*, sive *Insuetudinis*
 suppeditabit & significabit: vix vero melius consuetudo
 definiri potest, ac Illustris STAHLIUS *disp. de Consuetudi-*
nis

nis efficacia generali in actibus vitalibus *f. n.* & *p. n. th. 1.* protulit, dum profitetur: *consuetudinis vocabulo designamus promptitudinem certam tam ad agendum & in agendo, quam etiam subinde ad tolerandum & a sollicitis & operosis resistendi moliminibus sibi temperandum: singuli hi respectus sunt reales & in veritate facti certi atque evidentes; dum vicissim provocatio ad certam dispositionem corporis in infirmo, dubio, obscuro ac fallaci supposito, nec non eximie metaphysico respectu consistit: complectitur vero consuetudo quoad finalem respectum, aut commissionem, aut omissionem; de utraque ita Celeb. STAHLIUS l. c. th. 5. differit. scopus ille est vel commissio sive executio aut prosecutio certi propositi: vel ommissio, tolerantia quaedam certi alicujus incommodi & minor metus inde alias suspicandi periculi: ita Aristoteles suo jam tempore ad Consuetudinis occupationem & relationem præter actionem etiam passionem numeravit: dum quidam homines adsuescunt tolerandi & sustinendi quasdam alterationes, quæ prioribus usibus, aut aliis hominibus sensibiles offensiones causari solent: itaque in certis casibus Consuetudo illa modo circa actionem, modo passionem versatur, dum quædam objecta singulari sensationis lenitate, moderatione ac patientia admittuntur, nec iisdem impetuosis, præcipitatis & multiplicatis modis motibusque resistitur; prius versatur circa passionem, posterius circa actionem: quare Consuetudinem ægrotandi nominamus illam naturæ humanæ qualitatem, qua extraordinariæ corporis humani & oeconomiae vitalis alterationes, crebriori sua invasione ob frequentiore perpeffionem & observationem, nec non comparate meliorem cognitionem illa-*

rum non modo mitius, patientius & temperariis tolerantur, sed & directorio placidiori, moderatori & æquabili cum relative bono aliquali successu instruantur & tractantur. Hæc generica hujus consuetudinis explicatio, facile Insuetudinis ægrotandi verum sensum subministrabit, dum illam naturæ humanæ qualitatem denotat, qua ob valde raram œconomix vitalis extraordinariam offensionem semel invadens *nova morboſa* species non modo impatienti, fastidiente, adverso & indignabundo affectu excipitur & toleratur, sed & immoderato, irregulari, vehementi ac perverso modo & motu, ut plurimum pernicioso cum decursu & eventu proſtigatur: inde innotuere illæ loquendi formulæ, quæ de *diuturno valetudinario* prædicantur, *er sey des frantz seyns, oder frantzels schon gewohnt, er wüſte nicht mehr wie einem Gesunden zu Muthe; frantz seyn erhielt ihn bey dem Leben, er sey unter vielen Kranckheiten alt worden, er sieche und frantz alles aus, ein jeder periodus seiner Jahre und Alters-Veränderung habe sich mit Kranckheiten angefangen und vollendet ic. & vice versa: dieser oder jener Mensch sey wenig frantz gewesen, darum sey er der Kranckheiten ungewohnt, folglich so zeitig oder an der ersten Kranckheit gestorben: vollkommen gesunde Menschen, leben nicht lang: imo hujus observationis gnari & conscii vel medici, vel alii homines, valde *sinistrum morbi exitum*, in hominibus metuunt, qui *nunquam* ægrotarunt: exinde generatim quadantenus & quasi adhuc *in thesi* liquet, Con- & Insuetudinem non modo circa subjecta & objecta alioquin *bona, vtilia, grataque*, sed & *aliena, molesta*, alioquin adversa & *exosa* versari, qualis status *ægrotationis* est, qui statui integri-*

gritatis ac *sarritatis* diversis contrariatur respectibus: proinde sciendum quod *Consuetudo* ægrotandi longiorem adeoque *chronicum* morbosum processum complectatur, quemadmodum consuetudinis forma habitum *effectivum præc. ex crebriori* alicujus actionis exercitatione & repetitione acquisitum, involvit: quales generales respectus ad *illam* qualitatem applicari & accommodari debent, quando consuetudo circa *passionis* prædicamentum versatur, in qua tamen consuetudinis constitutione non omnis concurrens & *connexa actio* excludi potest: Quod vero vicissim *insuetudinem* attinet, tunc illa *breviorem* comprehendit periodum, quando videlicet commercium ac relationem cum *actuali* morbosa invasione init, quæ *citatiorem* vitæ circuitum ac decursum involvit, subinde etiam ut plurimum majorem & excitatiorem *sensibilitatem* naturalem, sub reliqua *densiori*, sæpe crassiori, magis proæra *generis nervosi* & reliquæ *constitutionis* corporis fabrica, gerit, dum contra *consuetudo ægrotandi*, majorem *insensibilitatem* & sic dictam *duritiam* (man habe eine harte Natur) sub reliqua *non raro teneritudine*, & gracilitate corporis complectitur, quales respectus evidenter necessitati *physico-mechanicæ* contrariantur.

§. III.

Ut nunc ad *specialiorem* præsentis observationis explicationem & commendationem appropinquemus, placet quoad *historicam* illius tractationem, nonnullas scitu dignas circumstantias commemorare, & quidem prius quoad *consuetudinem ægrotandi* non quidem corporis gracilitas, *teneritudo* & grande illud occultæ qualitatis & *metaphysici* insomnii, videlicet *generis nervosi*

debilioris, subtilioris & mollioris asyllum ob aliquam cæcam præsumtionem & fictionem illam consuetudinem *necessitas* aut absolute affert & infert; nam *veritas facti* & historica consideratio testatur, quod æque homines *solidioris*, densioris, firmioris & amplioris structuræ corporis *hanc* ægrotandi consuetudinem nanciscantur, ut alii talium hominum quasi *metamorphosin*, sub crebriori ægrotatione acquisitam admirentur & eloquantur, est solcher Mensch sey durch vieles Kranck seyn, ganz verkommen, und von seiner vorigen Gestalt, Munterkeit und Lebhaftigkeit verfallen, tales vero valetudinarii vicissim regerunt, es sey nicht zu bewundern, da man so viele Kranckheiten ausgestanden, und darüber unvermerck alt werde: nec tamen in ejusmodi subjectis *talis debilitas* ac imbecillitas, qualis prædictæ opinioni congruere & nativa aut connata vocari possit, quin rectius in iisdem *singulare robur naturale* deprehenditur, quo mediante & ministrante *tam diu* fonticas tales morbosas afflictiones sustinere, tolerare & sub iisdem *perdurare* solent, sie müssen eine harte, starke, gute, veste, dauerhafte, eiserne Natur haben, daß sie bey dergleichen kräncklichen Zustand so lang leben und ausdauren können: vicissim vero *debiliores* & infirmiores citiori temporis circuitu vita privantur, de quibus asserunt, es wären schwache, elende, jårtliche, hinfällige, ohnmächtige, kraftlose Menschen gewesen: quare hæc consuetudo in perferendis ægrotationibus aliquale comparatum *robur naturale* in individuis non tam supponit, quam *realiter* comprehendit, quo tam frequentes morbosæ afflictiones non modo *tolerari*, sed & *superari* aliquamdiu possunt: nec ta-
men

men talia subjecta in *renellula* ætate arduis & multis morbis enervata & exhausta deprehenduntur, sed cum & sub aliquali *accremento* annorum, roboris & sanitatis, tandem per initia *levioribus* interdum, aliquando etiam gravioribus morbis subjiciuntur, & ex iisdem emergunt, donec *crebrior* morbosa afflictio eadem corripiat, quam perinde sustinent & superant, usque dum illa consuetudo occupet, de qua alii dicunt, man müsse sich nicht mehr an ihr Franck seyn kehren; sie stürben nicht davon, sie wärens schon gewohnt: hinc accidit, ut nonnulli homines *plus una vice gravissimis* obruantur morbis, quos nihilominus eluctantur, ut alii eloquantur, sie hätten viele und schwehre Kranckheiten ausgestanden, wären auch dahero ganz abgehärtet, Könnten viel ausstehen und vertragen, es müste sie hart angreifen, bis sie sich geben oder legten ꝛ. inde etiam facile ac *brevi* mora denuo *vires* colligunt, ac visibilem externum *emendatum* conspectum induunt, sie erholen sich bald wieder: ast hæc sanitas *baud* firma ac constans est, sed facile iterum cum *adversa* permutatur valetudine, hinc singulis ferme *Mensibus* *variantes* morbosas calamitates experiuntur, de quo statu impatientes enunciant, man sey die ganze Woche Franck, und wäre doch Sonntags keine Leiche oder Begräbniß: & quamvis quædam talia subjecta *palmario* quodam *chronico* morbo laborent, velut asthmatico, cachectico, hypochondriaco, hysterico, hæctico, flatulento, colico, anomalia mensium, hæmorrhoidum, viscerum infarctu, spasmodico morbo &c. tamen cum ejusmodi affectibus varia connexa sunt *symptomata*, quæ per temporum intervalla *plus*, quam *principalis* morbus affli-

affligunt, velut varii intricati dolores capitis, rheumatismi, lipothymiae, debilitas & vertiginosa perturbatio capitis, angustia praecordiorum, palpitatio cordis, oppressio pectoris, ventriculi afflictiones, inflatio, atonia, imbecillitas, anxietas cardialgica, anorexia, appetitus & virium prostratio, &c. &c. adeo ut ferme in talibus valetudinariis *indies nova* morbosa calamitas ingruat & corripiat, & semper *antiquata* symptomata cum *novis* permulentur, hinc si *varietas* non delectat, id tamen efficit, ut *praeteritorum* haud anxie talia subjecta recordentur, quia in consuetudine *nova morbosa* specimina subeundi versantur: interea sub hoc decursu morbofo *tales excretiones* contingunt & succedunt, quae praeviae afflictioni *quoadtenus* conveniunt, unde haec iterum *minuitur*, vires paululum resciantur, appetitus denuo redit, & ad *brevem* moram aut paulo *longiorem* tractum temporis, a morbofo statu *immunes* interdum *videntur* haecenus afflicti, usque dum novum insultum morbofum patiuntur.

§. IV.

Nec tamen haec consuetudo aegrotandi *necessario* in subjectis *chronicum* morbofum statum involvit, sed tantum *iteratam* aliquam aegrotationem complectitur, quae conditio circumstantiarum intervalla *sani* etiam status comprehendit; ita ut morbi per temporum tractus *se invicem excipientes* & consequentes aliquando *connexi* sint, aut quoad *principales* causas consensum fervent, quam animadversionem illustrant *dispp. Celeb. D. D. STAHLII de morbis Consequentibus, de Meroscematismo Morborum & D. D. PRÆSIDIS de Morborum Consensu*: Hinc
æco.

oeconomia animalis haud in perenni statu *ordinariarum* qualitatum consistit, sed *extraordinaria* contingentia experitur, ac subinde in statu *praternaturali* exercetur; siquidem sub vita humana rerum vicissitudines ita dispositae & comparatae sunt, ut non continua serie illam qualitatem, proportionem ac temperaturam, quae certis individuis convenit, servent; eapropter ille praestans, *peritus, exercitatus, fortis, probatus*ve nominatur & reapse existit, cui varia, diversa, adversa, discreta, perversa, periculosa, perniciofa, odiosa, molesta & ardua etiam obtigerunt, ut ad utrumque statum, securitatis & offensionis, ad bellum & pacem, ad amica & inimica paratus & exercitatus sit: parili modo varii homines non paucos morbos numerare & indicare sciunt, quibuscum per totum vitae tractum conflictati sunt: ob id HIPPOCRATES de saemina differit, quod *bis* patiantur morbum, quid quod haec *crebrior* agrotatio, qua e *junioribus* aetatibus *sequior* sexus affligitur, causatur, cur mulieres multo *difficiliores* morbos patiantur & ex iisdem *faciliter* emergant, seque colligant, quam *viri*, id quod non modo *quotidiana* comprobatur experientia, sed & plurimi, qui mulierum naturam & morbos descripserunt, testantur: *conf. P. ZACCHIAS Qu. med. leg. Lib. 4. tit. 1. qu. 8. n. 17. 18.* cujus verba merentur allegari: *sunt qui morbos magnos, exitiales & horribiles pati & ex illis praeter spem non semel, aut bis, sed multoties sanari CONSUVERUNT: Vidi ego, qui quolibet trimestri spatio tali morbo afflicteretur, ut nullum excogitari posset tam exitiale symptoma, quo ex illo morbo non molestareretur - - - universaliter autem videbis mulieres multo difficiliores & arro-*

C

cio.

*ciore morbos pari, quam viri faciant, & tamen sese ab illis
facilius extricare, quod cuilibet volenti adnotare licebit: & ita
HIPPOCRATES ex observatione communi testatus est lib.
de Morb. Mulier. (conf. MERCATUS de commun. mulier.
affect. lib. 1. c. 2.) quod feminae multorum morborum sunt
participes: & quamvis per aliquem temporis tractum fœ-
minæ hanc consuetudinem ægrotandi protrahant, tamen
illarum natura ita tandem enervatur, ut aliquando juxta
ROD. a CASTRO testimonium de Nat. & Morb. Mul. Part. 1. lib.
1. c. 15. breviorẽ vitæ terminum nanciscantur: quamvis alii
dentur homines, qui ad proveciorem ætatem sub hac æ-
grotandi consuetudine perveniant. Sub hac consuetudi-
ne ægrotandi, quoad communem decursum morborum, ta-
les affectus haud summum gradum consecuti sunt, qui a-
liquin facile huic consuetudini finem imponit funestum,
nec etiam vires ad extremum exhaustæ apparent, sed ob-
servatur in afflictis subjectis supplementum quoddam vi-
rium, quo mediante morbi sibi invicem succedentes &
supervenientes superantur: quid quod hæc consuetudo
ita increbescit, ut, quando extraordinariæ quædam o-
perationes in aliis subjectis moderato quodam peragun-
tur gradu ac schemate, in hisce morbofo processu perfici-
antur, quare tales homines eloquuntur, es greife sie alle-
zeit dergleichen Zufall hart an, sie müsten des Betts da-
bey pflegen, müsten es allezeit aussiechen, ausfrancfen ic.
v. g. quando coryza aut tussi corripuntur, facile febri-
les commotiones superveniunt, quando paululum ventri-
culum onerant, per plures dies inde prosternuntur,
affliguntur, quin anomalas febres, quas Magen-Sieber ap-
pellant, experiuntur, quando liberaliorem transpiratio-
nem*

nem paululum turbant, mox catarrhis, rhevmatismis, spasms, febrili commotione corripuntur; quando alioquin paulo liberalius aëri se exponunt, mox capitis dolores, oppressiones pectoris, defluxiones catarrhales &c. subeunt; quale quid sub reliquo rerum sic dictarum *non naturalium improvido* usu contingere solet: inter alios tales *valetudinarios*, consuetudine ægrotandi præditos, impr. innotuere *hypochondriaci*, *purpurari* & ex sanguinearum evacuationum *anomaliam* afflicti: præterea sub hac qualitate Consuetudinis ægrotandi *illæ* observantur circumstantiæ, quod talia subiecta *quadantenus* sui curam sub *adversa* valetudine habeant, interdum plane *nullis artificiosis* adminiculis, præter *regimen tranquillum* & congruum, utantur, multo minus nova, perverfa, dubia, minus secura, gloriosa & potentia medicamenta ingerant, omnium minime *fallacibus* experimentis se subjiciant, sed tantum *innocentia* domestica quædam media usurpant & ita non raro *sine medico*, ut ut haud *sine medicina* convalescant, insuperque *naturæ suæ medicatrici* multum tribuant: hæc consuetudo ægrotandi in aliquibus subiectis *morbosum* prodit *conspectum*, unde facile agnoscere vacat, *quod adversa* valetudine prædita sint, es wären schwache, kränckliche, ungesunde, sieche Leute, sie wären wenig gesund, hätten ihre beständige Noth und Leibes-Beschwehrung; attamen vicissim *alia* talia observantur individua, quæ quoad *externum* conspectum comparate *sana* apparent, attamen frequenter *ægrotant*, ut ea propter alii de *vera* illorum ægrotatione ambigant & *dubitent*, exclamantes es sey Einbildung, Verstellung, ein gezeiertes Wesen &c. unde perinde *contrariæ* qualitates

occurrunt, quando tales homines sub *sano* habitu *externo* agrotant, ac si præsentibus pulsu & urina sanis ægri moriuntur: præterea testimonia practica comprobant, quod ex consuetudine agrotantes interdum *seram* assequantur *senectam*, ac, ut supra indicavimus, sub crebra agrotatione senescant: quodsi vero tales homines, agrotandi consuetudinem *intrantes*, *impatienti* ac anxia cura & sollicitudine varia *experimenta* audaces & imperitos medicos, multiplices sibi que contrariantes medendi methodos, imo *multiplicia* media in consilium ac usum ducant, tunc illa consuetudo *cirius funestum* finem obtinet: denique in ejusmodi valetudinariis *illa etiam facultas* observatur, quod illorum *natura flexilis*, *motorum systema* tractabile & evacuationes *retentioni & promotioni* æque facile obnoxia existant; quamvis ubique multiplices, ut ut haud pertinaces, refractariae & impetuosae *anomalie* concurrant: Et hæc principales circumstantias in *historica* præsentis observationis delineatione significare placuit.

§. V.

Quare nunc ad alteram observationem *INSUETUDINIS* ÆGROTANDI quoad *Historicum* conspectum, sive potiora momenta & indicia, explicandam accedimus: hæc qualitas itaque *peculiarem* classem hominum quoad *sanitatis & agrotationis* respectum, constituit: hæc insuetudo agrotandi *oppositam* habet *consuetudinem* illibata *sanitate* fruendi, quemmadmodum tales homines sub tali *integro & firma* sanitate interdum ad *provectiorem* ætatem, aut *notatu dignum senium* pertingunt, hinc *ut plurimum* de *longævis* hominibus testimonium perhibetur.

tur, quod per totum vitæ tractum, (juxta tenorem formulæ) nullo laboraverint morbo; quare iterum de talibus subjectis asseverandum & ex observatione indicandum est, quod vegetis, *firmis* ac robustis *viribus* naturalibus instructi sint, id quod ex *simplici* illo documento probare licet, quod tales homines sub *privilegio* velut sanitatis *tam diu* sine offensa vitam protraxerint, dum interea *relative myriades* hominum morbis correpti fuerint; & si tales homines conciliationem calculi aliorum hominum instituere mallerent, qui interea aut morbis correpti, aut morte surrepti fuerunt, *ineffabilis* ferme inde colligi poterit numerus: tales itaque homines a *sanis* & vigorosis *parentibus* geniti, hanc sanitatem & firmitatem animi atque corporis velut jure *hereditario* possident; quo præcipue *longæva* pertinent stemmata, inde vocantur *Stammhafte Menschen*, unde stirpes & familiæ certæ *quasi immortales* redduntur, & vocantur *Stammhalter*, tales homines mox a *reneris firma* ac robusta natura præditi deprehenduntur, & si non sub *educatione* emolliuntur, aut *indulgentius* & *delicatus* tractantur, in hac naturali *firmitate augeſcunt* & confirmantur: hinc *molliori*, laxiori & comparate *debiliori* ætate *adſueſcunt* *sanitari* ac quoad animi & corporis robur successive magis *increbescunt*: necesse vero inſuper est, ne tali vigore *abutantur*, neve hunc *juventutis* vitium destruunt aut offendant, alias aut cito vita privantur, aut ægrotandi consuetudinem nanciscuntur: in ejusmodi subjectis, facultate inſuetudinis ægrotandi instructis, *omnes functiones* morales, animales, vitales & naturales moderate, prompte & communiter *legitime* succedunt, inde *perenni integra*

fruuntur sanitate & sub tali ordine relative *justa* viven-
 di regulæ *adsuescunt*, qua sanitas *constanter* aservatur,
 insuper causæ *morbificæ* nec adeo delicate ac *sensibiliter*
 apprehenduntur aut admittuntur, quin rectius tempesti-
 ve ac *moderate*, attamen *efficaciter* & sufficienter *removen-*
tur, ne accumulentur aut deteriorentur: imprimis vero
 tales homines aut ob *moderatam* mentis indolem, aut
necessitate coacti, aut ob tenacitatem & avaritiam raro
diætæ vitia ipsis infensa committunt, hinc non raro *ulti-*
mæ qualitatis homines, non modo *diu* vivunt, sed &
raro ægrotant, inde innotuit diciturum, die geistigen Sil-
 be geben den medicis nichts zu verdienen & videntur qua-
 si cum morte pactum iniverint: non raro etiam in sub-
 jectis insuetudine ægrotandi qualificatis, spontaneæ *ex-*
traordinariæ salutares excretiones succedunt, velut quæ-
 dam hæmorrhagiæ, sudores, alui fluxus, de quibus af-
 firmant, quod eximiam ipsis *utilitatem* afferant, unde
 patienti ac *moderato* regimine, haud facile vero *artifi-*
ciosis auxiliis illis succurrere solent: multo minus talia
 subjecta *medicamentosis* adminiculis utuntur, sed *diæte-*
ticis mediis *sanitatis* suæ tutelam ac *allevationem* erigunt:
 quam primum enim homines firmitate & integritate natu-
 rali præditi, in artis inventis ac officiis asylum & protecto-
 rium sollicito & crebro usu ac studio quærunt, ab eo ter-
 mino sanitatis privilegio & insuetudine ægrotandi *desti-*
tuuntur: servant insuper ut plurimum talia subjecta ordi-
 nem & consuetudinem in *cibo* & *potu*, partim quoad quan-
 titatem, partim quoad qualitatem, nec non quoad motum
 & quietem, quoad virium applicationem, quoad
 somnum & vigiliis & hanc regulam pro *arcano longam*
sanam.

sanamque vitam acquirendi, æstimant & applicant; unde si vel paululum ab hoc recepto ordine *discedunt* & defleſtunt, mox inde *moleſtias* experiuntur: & quamvis ejuſmodi homines bonis inſtructi ſint viribus, attamen haud rudes ac trunci, ſed *mediocri ſenſibilitate* gaudent, qua quidem res *adverſas* & inſenſas *facile* percipiunt, ſed iisdem in *ordinario* tramite *moderate* & *tempeſtively* reſiſtunt, & ita opportune *majoſrem* noxam intercipiunt & avertunt, indeque ſtatu ſanitatis adſueſcunt, ad morboſa vero ſchemata *actualia* perferenda & tractanda impatientes inidonei & inſueti evadunt.

§. VI.

Nec tantum ad ægrotandum inſueti *ſirma* & diuturna aliquando ſanitate fruuntur, ut neſcii ferme ſint, quando *unquam* ægrotarint, ſed & ad leniores ac gravioreſ morboſ ſubeundoſ impatientes admodum ſunt, quare *mitioreſ* morboſoſ affectuſ, æque valde *ægre* perferunt, ſatiſque *immorigeri*, quippe in ſtatu *inſolito*, obſervantur, indeque e *minori* malo, ſub longiori *duratione*, ſucceſſive *majora accrementa* nanciſcuntur, quin non raro tandem vita privantur, ut alii in admirationem ducant, quod ſchema levioſis morbi præter omnium expectationem, talia acquiſiverit augmenta & eloquantur, man habe ſich nicht einbiſden können, daß patient an dieſer Kranckheit habe ſterben können und ſollen: quodſi etiam *lentior* talis affectuſ *lethalem* exitum haud attingat, tamen in *longiorem* temporis terminum ſe protrahit, ut tam facile & cito ad ſanitatem minus ſubjecta talia perveniant, ſie können ſo bald auſ ſolcher Kranckheit nicht eluctiren, ſind einmahl inſ Kranck ſeyn hinein gerathen und können nicht wieder her-
aus

aus kommen: quod si etiam post longiorem moram tandem *convalescerint*, futura tamen sanitas haud *ita illibata*, integra & firma est, ac praeterita extitit, indeque interdum *valeudinarium* redduntur, aut plane *aliquando* ex *prævia insuetudine* in *consuetudinem* ægotandi convertuntur: interdum accidit, ut morborum insueti, quando in *provehentiori* ætate post diuturnam sanitatem in morbosum tandem affectum incidunt, sub eodem vita priventur, de quali morbo & ægri & adstantes *juste meruerunt*, quod *funesto* exitu decurerit, inde admodum sollicita, *anxia* & *ominosa* prognostica de *primis* ejusmodi morbis formantur: quid quod evenit, ut, si *primus* talis morbus *benignior* & sua specie *lenior* fuerit, in *tali* subjecto non modo *perversos* progressus faciat, sed & *oblatris* congruis auxiliis medicamentosis *minus* obtemperet, quæ *contrariam*, aut *ambiguam* potius operationem proferunt, & ipse morbus *periculosiora* accrementa capiat; inde innotuerunt locutiones, *es habe sich alles in dieser Kranckheit zum sterben angelassen und angeschiekt*: nec tamen talis morbus *subitaneos* progressus format, ni alias de acuta profapia, aut indole existat, sed *relative* sæpe *lenite* decurrit: quare periti & judiciosi medici ex *incipiti* difficili, *perversa* aut contraria *fidorum* remediorum oblatorum operatione, *sinistrum* illius morbi decursum ominantur & colligunt: *es habe keine Arzenei anschlagen wollen*: proinde præcipue sub ejusmodi morbis auxilia *confortantia*, roborantia & *nervina*, sive diætetica, sive pharmaceutica adhibita, *desideratum* & speratum effectum haud edunt, quin potius ægri *magis enervantur*, ut talis *inopinata* virium jactura totum morbi processum suspectum utique reddat:
hinc

hinc *pulsus* observatur lenis, mollis, parvus, depressus, tardus, debilis, intermittens, inæqualis & valde *inconstans*: præterea totus morbi successus valde *mutabilis* est, dum nonnunquam signa *bonæ spei* & expectandæ convalescentiæ affulgent, quæ vicissim post *perbreve* intervallum subito *evanescent* & in *suspecta*, aut *lethalia* symptomata se immutant, inde eloquuntur, es habe keinen Bestand mit den Patienten, es verändern sich die Krankheit so leicht, geschwind und oft, er werde wohl drauf gehen: præter hætenus dicta indicamus, quod in morbis, qui ad ægrotandum *insuetis* accidunt, *insolita*, pertinacia & *incongrua* symptomata superveniant, velut inopportuna & inconvenientes *Hæmorrhagiæ* ac similes apparatus spasmus, turbulenti motus febriles, febris lenta anomala, diuturnæ retentiones alvi, incongrui fluxus alvini, suspectæ virium prostrationes, inexpectatum robur corporis, appetitus aliquando avidus, phlogosæ, cardialgiæ, suspectæ perturbationes aliarum ordinariorum & salutarium evacuationum, affectus soporosi, inopinati perversi dolores &c. &c. haud raro insueti ægrotationum medicamenta, præcipue *specioso* artificio parata, averfantur, *odorem* videlicet & *saporem*, tanto magis effectum illorum *agere* ferunt, unde alios *adversos* sapores, ad medicamenta æquiparare solent, es schmecke wie Urhency: ast *domestica* quædam auxilia, quæ *medicamentosam* & *alimentosam* virtutem *conjunctam* habent, paulo *magis* perferre possunt; nam insuetudo *ægrotandi* cohæret etiam cum insuetudine *perferendi medicamenta*: non infrequenter etiam morborum insueti *immunitate* quadam fruuntur, ne facile ab *Epidemictis*

D

micis affectibus affligantur & corripiantur, quare de *longavis aliquando* prædicatur, quod non modo *perenni* sanitate præditi fuerint, sed & quod aliquoties sub pestilentiali grassatione salvi permanferint, licet inter *agros & mortuos commercia* sua exercuerint, quod cum admiratione interdum de quibusdam vespillonibus recensetur, & hoc privilegio sanitatis freti, *haud* eximie infectionem & contagium morbosum *metuunt*, ac sub tali *intrepido* & confidenti animo per *pericula* ac invasionis morbosæ metum eluctantur: quando vero in aliquem morbum *actu* incidunt, tunc ob insuetudinem ægotandi, nimis *sensibiles*, afflicti, *timidi & anxii*, nec non *immoderati, impatientes* & intractabiles existunt, sub quibus qualitatibus subinde morbus *levior graviora* capit incrementa, nec raro funestos plane decursus atque exitus experitur.

§. VII.

Posteaquam *historicas* circumstantias, quæ ad præsentium observationum explicationem spectant, commemoravimus, ita nunc in ordine aliquas *causas*, huc quadrantes, proferemus: quod itaque *Consuetudinem ægotandi* concernit, tunc vera ratio haud in *nudis* affectionibus *physicis*, nec in certa *corporis constitutione* consistit; præterquam enim hæc causæ nominantur & indicantur, *nulla alia solida* reddi potest demonstratio, deficit enim solida ratio connexionis & argumentationis ab *illa consuetudine* ad *banc constitutionem* corporis, ni lepidæ ac incongruæ assimilationes, æque perperam applicabiles, per eminentem *petitionem principii* producantur & *obscurum per æque obscurum*, aut unum suppositum altero supposito tractetur; quare *tales paralogismos* æstimare haud possumus, sed
rectius

rectius removere debemus, quoniam Consuetudinis formam magis confundunt & *obscurant*, quam illustrant: etenim si in *corporis* qualitate illa consuetudinis ratio hæreret, *diu* illud in & sub prædicamento *læsionis*, violationis & perturbationis morbosæ *durare haud* posset, sed ex *absoluta necessitate physica cito corruiere* deberet; quare *eiusmodi causæ cum historia rei plane non* conveniunt, quin potius manifeste eidem *contrariantur*: enim vero consuetudo ægrotandi aliqualem *vita protractionem*, inexpectatam & admiratione dignam ejus prolongationem complectitur, quæ qualitas *crebriori* ægrotationi magis adversatur, dum *morbi corpus* magis labefactant, *ladunt* & enervant, ut quidem frequentior ægrotatio juxta *nude physicum* respectum corpus ad crebriores, faciliores & *periculosiores* invasiones morbosas disponat, indeque citationem illius *destructionem* & interitum invitaret, haud vero *altera* qualitate, *funestis* decursibus & effectibus *resistendi* instrueret; interea homines hac consuetudine ægrotandi præditi, *plures* morbos *strenue* superant & sub adversa valetudine *diu* perdurant: neque etiam huc satisfacit *accusatio naturalis roboris*, quod quidem certam qualitatem constituit, qua morborum *lethifera* vis infringitur, quæ qualitas *corpori non propria & essentialis* est, quoniam illud morbo oppressum est, nec sub statu *læsionis* & violationis, *alio* plane quam ordinario modo, se *curare* & reintegrare potest, nisi quoad hoc obstaculum ad illud *asylum* confugere malimus, *Deum* corpus *peculiari* hac facultate instruxisse, id quod non nisi per *crassam petitionem* principii ex *effectu*, qui tamen nulla *suppositione*, sed perspicua, solida ac *indubia* ratione probandus esset, con-

firmatione, ut videtur, instrui posset: interest itaque ut illud robur *congrue*, proportionate & adæquate *contra* morborum vim & efficaciam *mortiferam* impendatur, ut æger vel a præsentî morboſo affectu *liberetur*, vel in talem statum convertatur, ne morbi *reliquiæ*, aut *mitior* successus, acerbiora & plane lethifera capiant incrementa: & quis ita *credulus* aut *levissimi* fuerit iudicii, ut ex ea consideratione, quando æger iterum appetitum experitur, alimenta affumit & pedetentim *robustior* apparet, robur & vires *materiales* esse autemet! siquidem jam robur, sine *materialium* subjectorum ingestione, iterum *prima* capit exordia, quando *appetitus* redit & æger *somnum* capit, imo dum robur ad tolerandos & *concoquendos* cibos requiritur; si itaque *hoc* tempore robur & vires non ex *materiis* egrediuntur, quis cogit credere, quod *posthac* vires *materiales* evadant; siquidem manifestum *paralogisum* involvit, si quis concludere vellet, quod quia reparatio *virium* cum ingestione *ciborum* *cohaeret*, eapropter *vires ex ingestis* proveniant, dum constat vires etiam requie animi & corporis, somno, grato nuncio, gaudio, delectatione, spe, confidentia, musica, amicabili compellatione, donorum gratorum & desideratorum oblatione &c. &c. indes refici & erigi, vicissim vero nonnulla esculenta & potulenta, quæ in *uno* individuo ad *confortationem* conferunt, in alio præsentaneam *enervationem* causantur: in quo casu iterum ad *discrepantem constitutionem* corporis non nisi per petitionem principii confugeremus & provocaremus, quæ nondum demonstrata est, sed in *favorem præconceptæ opinionis præsumitur*, dum ad *occulta* pertinet, de quibus etiam *nec medicus* iudicare potest: cum vicissim non respectus

Etus physici in hac observatione excitandi & augendi roboris per ingestâ, rei cardinem absolvunt, sed uti mundus regitur *opinionibus*, ita potius ratio *æstimationis & aversionis* plurimum illico valet: unde brevissima tantum pensatione indicamus, quod consuetudo ægrotandi non *maturalibus* causis tribui queat & debeat.

§. VIII.

Hujus consuetudinis ægrotandi *vera & genuina ratio*, ut supra §. 2. indicavimus, complectitur partim *passionem*, partim *actionem*: *Passio* comprehendit *moderatam*, placidamque variarum *alterationum* ac *offensionum tolerantiam*, dum ob *crebriorem* illarum admissionem & *perceptionem* sensus ita *familiares* ac *cognitas* sibi illas reddit, quo earundem præsentia, non *inopinata*, nova, peregrina adeoque haud valde molesta, *adversa* ac *perniciosa* æstimitur, sed sub reliqua sua *affigente* qualitate, tamen ut contingens sæpe, aut aliquoties perpeffum, tractentur, nec insigni horrore, angore, pavore, odio, fastidio, indignatione &c. profligentur; quemadmodum vicissim *accidentia rariora & insolita*, *animum* magis *turbant*, affligunt & cruciant; inde innotuere locutiones, es sey einent diese oder jene Begebenheit nichts neues oder ohngewöhnliches, man könne sich schon darein finden, man sey darinnen schon geübet und geprüffet: cui enim *crebriores* afflictiones obrigerant, ille easdem *haud* adeo *ægre* admittit & suscipit, ac alius cui illæ *nunquam* aut *raro* evenerant: nec æque necesse est, ut semper *una eademque* species *offensionis* existat, sed *discrepantes* calamitates *firmant* quasi *animum*: tali modo respectus *passionis* constitutus est, in consuetudine circa *negotia moralia & sensualia* occupata

ac versante, quæ perinde commercium habent cum objectis corporeis & vel *æstimationi*, vel *organis* sensualibus corporeis *adversa*, molesta & infensa sunt; an vero nunc consuetudo œconomiam *vivalem* concernens, in *eodem* respectu plane *alterius*, novæ & contrariantis sit *formæ*; dum æque circa qualitates *corporeas* ex parte versatur, quando variæ *noxia* materiæ, ac motuum turbæ *corpus* molestant & *affligunt*, haud facile quisquam solida, probata, sobria & luculenta ratione demonstrare & confirmare poterit, dum contra convenientia consuetudinis quoad *formalem* suam rationem in *moralibus* & *sensualibus* operationibus, etiam *identitatem* & æqualitatem consuetudinis quoad *formalem* causam in *vitalibus* aliisque *naturalibus* processibus admittit: inde innotescit, quod & cur aliqui *adversa* oblationi certorum subjectorum, *nervos* organorum gustus, olfactus, auditus &c. *adsuescant*, ut in futurum illa *facilius* sustinere ac perferre, nec non placidius, benignius & temperatius tractare queant, soleantque, manifesto testimonio *fumi tabaci*, ut & variorum esculentorum & potulentorum, ut non necesse habeamus ad *rariores* observationes confugere & provocare: & ita in *uno tertio* circumstantiæ in *morbis* conveniunt, quando ad eosdem *excitandos* varia subjecta *materialia* *intimiorum* corporis regionem, & illico æque partes *nervosas* alterant & afficiunt: *Activitas* vero in hac ægotandi Consuetudine perinde occurrit notatuque digna existit, quæ in *moderata* resolutione adversus *morbosam* causam hujusque perniciosum effectum, aut in *temperata*, attamen *congrua* utriusque tractatione consistit, sub quibus qualitatibus ipse affectus tranquillius decurrit, iterumque vel omittit & *cessat*,

fat, vel adeo *remittit*, ut subjecta afflicta sub tali morbo-
 so & valetudinario schemate paulo *diutius* vitam protra-
 hant: sub *iterata*, non æque continua, enim ægrotatione
 homines *majori patientia* ac moderamine procedere di-
 fcunt, qualis exercitatio ægros magis *peritos* reddit, ut
 gradu, modo ac ordine *convenientiori adversas* qualita-
 tes ac offensiones dirigere queant: in qua *formali* ratio-
 ne iterum harmonia, aut *communio* *hujus* consuetudinis
 cum consuetudine, *morales* actiones concernente, incla-
 rescit; inde enim innotuit diæterium, quod *adversa pro-*
bent virum; etenim sub *crebriori* adversorum observa-
 tione & tolerantia, animus semper *solicitus* est, *talia*
 media talesque methodos inveniendi, quibus commode,
 adæquate, prompte, efficaciter & fructuose omninoxæ,
 inde metuendæ resistere queat, ne *adversis perversa* ra-
 tione ipse renitatur, indeque perniciem magis accersat
 & acceleret: idem evenit in *consuetudine ægotandi*, ut
 in proverbio aliqui eloquantur, man sey schon mit die-
 ser Krankheit bekannt, man wisse schon in dieselbe sich zu
 schicken, sie wäre einem nicht fremd, man wisse sich schon
 in ihre Art zu richten, oder zu reguliren &c. hæc Consue-
 tudo itaque non *tumultuarie* in *præsenti* morborum di-
 rectorio negotiosa, sed *congrua* motuum moderatione
 officiosa & operosa est: dum motus vitales sub *transi-*
torio & *chronico* statu valetudinario ita instruit ac dispo-
 nit, ut *causæ* morbosæ *lethifera* efficacia semper coërcea-
 tur & subinde necessariæ *evacuationes* quadantenus pro-
 moveantur, sicque in statu læsæ & periclitantis sanitatis
extraordinario modo *salutifera* congruæ operationes ex-
 erceantur: quando itaque nutura humana *viribus* adhuc
 qua-

aliquatenus instructa est, tunc officio suo fungitur, ut non modo tempore *pacis*, sed etiam *belli* bonum & *exercitatum* *ducem* & *gubernatorem* se probet ac præbeat.

§. IX.

Ex hætenus dictis facile ad *oppositam* qualitatem, videl. ad *Insuetudinem ægrotandi* argumentari licet, ubi iterum causa *principalis* & formalis non rationibus *physicis* & *materialibus* respectibus fundata est; irrita enim ac jejuna esset accusatio & provocatio, quasi in corpore morbis subeundis, & superandis *inepta constitutio*, quæ nec nominari, nec demonstrari, nec imaginatione concipi potest, præsens esset, siquidem *acutissimus medicus physicus* nullo indicio in ullo corpore hanc insuetudinem ægrotandi prænoscere, prævidere & prædicere potest, nisi ipsi *antea* hæc qualitas alicujus individui manifestetur, ut tunc demum ratiocinari & philosophari inchoet, atque obscurum *robur corporis*, occultum robustum *genus nervosum*, absconditam *spirituascentiam* sanguinis, imaginariam *temperiem* humorum, aliaque hujus comatis asyla proferre & declamare soleat, quæ vero sub curatori scrutinio articulum fidei constituunt, dum nulla sobria & solida ratione confirmari & in concreto aut applicatione demonstrari possunt: inde fallaces præsumptiones loco rationalium explicationum & demonstrationum obtrudunt, quas dein credat Judæus Apella: haud enim absonum & inexpertum est, quod corpore *denso*, firmo, *spisso* & *robusto* præditi, consuetudine, *gracili*, molli, *tenero* & laxo corpore instructi, insuetudine ægrotandi qualificati sint, dum in veritate facti comprobatum est, quod ægrotationum *insueti* satis *diu* firma
inte.

integraque fruantur sanitate, vicissim vero consueti, frequentius *adversa* conflictentur valetudine, quæ observatio absolute causis & *necessitatibus* illis *physicis*, utpote suppositæ sacræ anchoræ, contrariatur, quoniam causis & legibus physico-mechanicis firmiori ratione & majori jure ac judicio conforme esset, ut corpora crassa atque *densa firmiori* & durabiliori fruantur sanitate, *teneriora* vero vicissim *constanter valetudinaria* & quidem per illam *altrifonam necessitatem physico-mechanicam* esse & citius destrui ac vita privari, haud vero diu sub morbis perdurare deberent, quod tamen secundum hanc conciliationem respectuum aperte veritati repugnat, quoniam non raro talia corpora *teneriora* obvia fiunt, quæ prædicta insuetudine ægrotandi prædita sunt: nec quidem diffitemur, quod vicissim talia *graciliora* ac *teneriora* corpora, ut modo dictum fuit, sæpe morbis *valde* obnoxia sint, quod si vero *similia* corpora hac qualitate insuetudinis instructa deprehendantur, tunc *causa genuina* hujus insuetudinis in prædictis asyis consistere & inquiri nec potest, nec debet: quare in Historia Medica abunde innotuit, quam sæpe *sanguinei* temperamenti, utpote *laxioris* corporis, & juxta aliorum judicium, *debilioris* generis nervosi homines hac ægrotandi *insuetudine* præditi sint, dum *reliqua* temperamenta *citius* & *crebrius* morbis corripiuntur & si interdum *nonnulli cholericis* æque raro ægrotant, ob *materiales* tamen respectus & corporis sui *inde physicas* qualitates *æque facile* ægrotationibus affligi possunt, imo si tales *physici* respectus *dominium* gererent, ex *necessitate* aliqua morbis corripere debent: ut ita *ex rationis* & *observationis* fundamento hæc insuetudo

E

mini-

minime corporeis causis principaliter nitatur: & quamvis ita dictum robur corporis ministerialiter aliquid ad avertendos morbos conferat, tamen altioris indaginis est investigatio a quam causa hoc robur pendeat, deinde quali causa illud robur ita applicetur, quo morbi avertantur & non accersantur, cum æque facile illud robur ad *sinistrum*, quam dextrum usum adhiberi queat, nec ulla necessitas illud ad *regularem* & legitimum usum urgeat, cogat & impellat: quare suppositum illud robur non sui juris & proprii dominii est, sed si sub illius usu insuetudo ægrotandi enasci debet, superius ac principalius requirit directorium & moderamen: præsentem observationem admodum illustrat & confirmat notatu digna illa annotatio *infrequentia morborum personalis*, quam illustris STAHLIUS peculiari dissertatione commendavit, nec non animadversio ejusdem dignitatis de *therapia corporis sani*: quo magis enim *continuo* tramite *sanitatis* processus incedit, eo magis insuetudo ægrotandi erigitur & stabilitur, modo non fontica offendicula intercurrent, quæ hosce circulos turbant & ita succincta delineatione: indicavimus & demonstravimus, quibus causis hæc insuetudo ægrotandi tribuenda haud sit, ne forte in *medico* directorio hujus qualitatis *alienam* & peregrinam causam aggrediamur, neve propterea *ominosas* ægrotationes alliciamus & convocemus.

§. X.

Quare *alia* & illa *magis certa*, vera, firma & *perspicua* insuetudinis ægrotandi causa indicanda, proferenda & confirmanda erit: quando videlicet quidam homines in certo aliquo opere ac processu per notabilem tempo-

temporis tractum peculiarem quempiam modum, ordinem & methodum servaverant & continuaverant, ita ut successus ac decursus illius negotii *hactenus exoptatus* atque fructuosus fuerit, tunc in animo affectus *æstimationis* huic modo procedendi & concurrentibus connexis circumstantiis ita *adsuescit*, ut quicquid vel leviter *extra* aut *præter* hactenus familiarem & usitatum morem, modum & ordinem contingit, illud, utpote *insuetum*, *agere* & moleste agnoscat & perferatur; imo plus quam reapse existit, pro valde præjudicioso & *pernicioso* habeatur & tractetur; adeo, ut in abstracta hac animadversione *adsuetudo præsentium* & *præteritorum*, *insuetudo* vero *novorum* & *futurorum* accidentium occurrat, prior gratam, suavem & acceptam, posterior vero adversam & odiosam completatur æstimationem, concretive vero *tales* respectus & qualitates in multis humanis actionibus occurrant, ut *veritatem facti* pro fundamento demonstrationis sternere & ad *humanum* tantum sensum & *assensum* provocare queamus, haud vero fucatas & larvatas assimilationes corradereteneamur: *in æconomia animalium* æque tales respectus, modi, ordines & applicationes pro *individuum* diversitate obtingunt, ut quædam subiecta actiones suas majori robore, meliori prosecutione, promptiori activitate & efficaciore successu exequantur; hinc multi homines de *firma*, *sana* & *robusta* gloriantur natura, quid quod usus, dies, & effectus docent, quod multi bene appetant, bene ingerant, bene digerant, bene egerant, indeque diuturna *illibata* fruantur sanitate, huicque modo & methodo ita adsuescant, ut *contraria* accidentia & offendicula utpote *insue-*

*sueta, nova, inusitata, minus explorata & agnita æger-
 rime tolerant indeq; aduetudine sanitatis, insuetudine ve-
 ro morborum qualificati sint: nec æque una corporis fa-
 brica absolutam ægrotandi necessitatem comprehendit;
 siquidem in melancholico ita dicto subiecto eximie irregu-
 lares & male proportionatæ relationes & qualitates phy-
 sica occurrunt, quæ tamen sub congruo moderamine
 animi, diætæ ac regiminis ita instrui possunt, ne tam
 facile hujus temperamenti homines morbosas invasiones
 patiantur: hinc in nonnullis subiectis directorum medio-
 rum, subsidiorum & requisitorum, ad vitam & sanita-
 tem naturalem spectantium, ita constitutum est, ut satis
 diu salutaris inde effectus impetrentur, cui moderami-
 ni causa harum operationum ita aduiscit, ut cum affe-
 ctu grata æstimationis talis sanitatis & salutis naturalis
 œconomia observetur, protegatur & continuetur; hinc
 mirum esse haud debet, si alia inusitata accidentia adve-
 nerint, quam radeso affectu eadem admittantur: quod-
 si itaque alicui homini in aliis operationibus securitati &
 libertati seruianti, insuper sub hoc statu omnia grata &
 accepta sentienti atque usurpanti, alia minus familiaria
 & priorem statum aliquatenus turbantia, impediencia,
 aut plane violantia contigerint accidentia, tunc sensus
 hunc diversum statum discernens ad aduersas æstimation-
 nes & fastidiosas, immorigeras & impatientes illorum ac-
 cidentium tractationes disponitur: Aduetudo itaque sa-
 nitaris in opposito complectitur insuetudinem agrotatio-
 num: in priori statu ita exercitata ac operosa est natura hu-
 mana, ut ordinem familiarem in processu vitæ naturalis
 cum solerti, attenta & vegeta virium applicatione satis ex-
 qui-*

quisite observet & prosequatur & pro varietate *individuo-
rum*, imo plane *morum* strenua *excretionum* promotione sa-
nitatem tueatur, subinde vero in hactenus *usu recepto* mo-
do ac ordine operandi cum sensu tranquillitatis acquiescat,
quare *extraordinariæ* alterationes eandem naturam valde
offendunt, turbant & confundunt, æque ac in aliis inso-
litis alterationibus, animus hominis *minus* exercitatus pa-
tiens, moderatus, tranquillus, compositus existit, sed in
tolerandis, æstimandis ac tractandis talibus *insuetis* muta-
tionibus & offensionibus valde *turbulentus*, inquietus, in-
exercitatus ac distractus est; quare tales processus, qui in
morbis hominum ad ægotandum *insuetorum* adminiftran-
tur valde *irregulares*, raro congrui, ut plurimum vero
funesto cum eventu præditi sunt: Et hæc demonstra-
tio fluit ex *veritate facti*, natura rei & creberrimis a-
ctionibus humanis, ut nulla necessitas urgeat in fictio-
nes excurrendi, aut ut mechanicis in more positum illo-
rumque arcanum philosophandi est, piscaturam in aëre
exercendi, sed ratio sobria requirat in genuina con- &
insuetudinis indole exhaurienda, indicanda & applicanda,
persistendi: nam *consuetudinis* vis in *morales*, *animales*, *vi-
tales* & *naturales* functiones se extendit, nec illius ratio *for-
malis* & *essentialia* requisita totidem discrepant, sed in qua-
libet harum operationum eadem consuetudo & insuetu-
do permanet: concurrunt itaque in rebus *insuetis mul-
tiplices* affectus, qualitates & effectus utpl. *adversi*, qui
morborum etiam decursus *intricatos*, spinosos, vexatos,
turbulentos ac infaustos reddunt: quando itaque alio-
quin in certis individuis personales pravi, turbulenti,
morosi, &c. affectus & mores coincidunt, tunc eo ci-
tius

tius certiusve processus morbosus *exitiosum* decursum ac eventum nanciscitur: Quæ considerationes in *causali* insuetudinis explicatione præc. annotandæ veniunt: de reliquo *secundario* respectu in pathologica hac deductione non omnimode *organorum relativam* integritatem & aptitudinem ad *salutares* operationes perficiendas, ut & *comparatam humorum* temperiem aut *crasum* & *consistentiam* convenientem ad consuetudinem sanitatis & insuetudinem ægrotationum *instrumentali* caufandi nexu contribuentem, rejicimus; at in hac posteriori animadversione *formam* totius hujus observationis nec ponimus, nec quærimus.

§. XI.

Superest itaque ut coronidis loco aliquas scitu & applicatu dignas, hæc observationes attinentes, considerationes *præcticas* addamus, quo hæc annotationes in *Historica, Pathologica & Therapeutica* deductione magis in clarescant: Quod itaque primo loco *Consuetudinem ægrotandi* concernit, tunc eidem minime *fortioribus* remediis subvenire licet, ne causa morbi valde commoveatur & exacerbetur, neve *lenior* ac moderatior modus efficaciam morbificam resistendi obruatur, impellatur & turbetur, ne etiam *vires* valde languescentes, aut in languorem admodum pronæ nimium & subito destruantur, ne denique *reliquæ* functiones ad conservandam fragilem talem æconomiam *quodantenus* satis facientes pervertantur &c. deinde removenda sunt *multa, multifaria & copiosa* medicamina, quæ facilius liberam & *spontaneam* methodum sanandi præoccupant, confundunt & *turbant*, qua methodo tamen ægri aliquandiu meli-

melius, certius & securius servantur, quam sollicita, speciosa & officiosa *artificiali* methodo, insuper etiam ægrorum vires flexiles valde atque labiles perquam offenduntur & dilapidantur, juxta illud viel *Ärgereyen schwächt die Natur: conf. D. D. PRÆSIDIS dissert. de abstinentia a medicis & medicamentis &c.* nec etiam consultum & salubre est fallacia & *ambigua* experimenta admittere, quæ sub morbo præsentis successu, statum magis pervertunt & *destruunt*: Quæcunque alia conamina therapevtica vires subiro aut eximie prosternunt, siue hoc per suspecta & impetuosa *evacuantia*, siue per alia humores organa reliqua, maxime *cerebrum* intense commouentia contingat, illa in præsentis necessitate magis *inimica* & præjudiciosa sunt: nec etiam mutabilia & *indiscreta domestica* auxilia huc locum inveniunt, sed potius statum morbosum magis pertinacem & *corruptum* reddunt: Quin rectius in hoc statu magis *diæterica*, quam pharmaceutica conducunt adminicula, quæ præter medicamentosam suam virtutem, *alimentosam* pariter efficaciam largiuntur: deinde sollicita cura impendatur, quo *ordinariæ* ac consuetæ *excreziones*, quantum fieri potest *placide* ac *constanter* succedant; porro cura etiam habeatur excretionum, licet *Extraordinariarum*, tamen *individualiter salutarium*, siue *Hæmorrhagarum*, siue *sudorum* &c. Sanguinis massa conservetur in *temperata crasi*, nec non in congrue *fluida* consistentia: quantum commode fieri potest *organis* necessaria *apertura* & permeabilitas concilietur; præcipue *perversi motus* arceantur aut corrigantur, magis lenientibus, temperantibus, securis antispasmodicis & selectis aliquando sic dictis *specificis*,

eficis, quam narcoticis, adstringentibus & repellenti-
 bus: *virium* præterea habeatur ratio, ut fulciantur &
 revocentur, impr. *diareticis* adminiculis, quæ non mo-
 do *singulas prædictas* indicationes respiciunt, sed & blan-
 de reficiunt: quamdiu enim vires *aliquali robore præsen-
 zanea* existunt, tamdiu reliqua morbosa scena facilius
 ad aliqualem *salutarem* finem cum applausu peragitur:
optima vero illa sunt roborantia, quæ *personalibus* sub-
 jectorum qualitatibus quadrant: quamobrem in hac æ-
 grotandi consuetudine nunquam *adversa* obtrudantur re-
 media: eximium adjumentum confert *animi tranquillitas*
 & qualiscunque erectio, sub qua reliquæ operatio-
 nes, æconomiam *vitalem* atinentes, alacrius & *ordinari-
 us* procedunt: subordinatus & moderatus *motus corpo-
 ris* multæ etiam utilitatis est, modo non virium, alio-
 quin facile vacillantium, ominosam jacturam aut pro-
 strationem connexam habeat, aut pedissequam: quare
 operosæ obambulationes, cursitationes, exercitationes
 &c. in hoc statu præjudiciosæ existunt: conveniens &
 tempestiva *causarum morbificarum* interceptio & *propy-
 laxis* multam in hac observatione & necessitate promit-
 tit & conciliat opem: insuper quoad *œris* qualitates bona
 observetur temperies ac continentia, quoniam vel *levis*
 æris turbatio ac perversio homines ad ægrotandum ad-
 fueros facile & valde afficit & offendit: adfrescant præ-
 terea homines, consuetudine ægrotandi qualificati, *ordini,
 selectui & temperaturne in diæta* ac *Regimine*, haud ve-
 ro nimis *mollitiei* indulgeant: nam sicut tales homines ad
 ægrotandum faciles & proclives sunt, ita ad avertendas
 causas morbificas sollicitam, ast judiciosam, curam ge-
 rere

re debent: *animus* nunquam *operosis* studiis & curis & *corpus* nullis *arduis* laboribus enervetur, sed quovis modo *vires utriusque* conserventur: porro prudens & peritus artifex præcipuam suam curam eo dirigat, ut quantum fieri potest, *causam* quorumvis morborum aut *penitus* extirpet, aut *multum* coerceat, nec suspectis *palliationibus* operam det, quæ potius *funestum* eventum accelerant: Et hæc *generalia* consilia in Practica directione Consuetudinis ad ægotandum *brevi* annotatione commendare placuit.

§. XII.

Tandem etiam de *Insuetudine Ægotandi* nonnulla consilia & auxilia *Therapeutica* suppeditare volumus: minus consultum vero est sub hoc statu vel *scrupulose*, *anxie* & minus officiose morbosas invasiones *artificiose* & *speciosis* medicaminibus præservare & avertere, vel hoc præfenti privilegio sanitatis abuti & *laxiori* ac *negligentiori* diætâ & regimine *robur* naturæ ac *vires exaurire*, labefactare & enervare: utroque enim errore ægotationes accersuntur: proinde a *facili*, *liberali* & *crebro* usu medicamentorum, *aliis* usibus destinatorum, *abstinendum* est, ne *naturales* & ordinariæ vires emolliantur & *indulgentia* tali pervertantur: præc. omittenda sunt *splendida* arcana & experimenta, quibus longævitas promittitur & dura, firma, immutabilis & integra sanitas infusurratur: nam qui sanitate *gratuita* e libero *naturali ordine* ac robore fruitur, ille eandem non pecunia acquirere & coëmere debet: & si interdum *necessitas* postulare videtur, ut certis *evacuationibus* adjuvandis, & *alterationibus* salutaribus administrandis ad-

minicula subministranda sint, tunc illa magis e fonte *diæ-*
terico, quam pharmaceutico seligantur & adhibeantur:
 magna etiam cura vigilandum est, ne *hactenus adsuetus*
ordo in œconomia vitali servatus, lædatur, *turbetur* aut
 ludicre & sciolæ reformetur, siquidem præterea præsens
 insuetudo ægotandi nec gravioribus & operosioribus
animi curis & laboribus nec sensibilibus *corpus* afficien-
 tibus & *vires* dilapidantibus occupationibus & negotiis
 offendi debet: proinde tamen non nimie *mollitiei* indul-
 gendum erit, ne *suspecta sensibilitas* concilietur, quæ
 post hac crebrioribus ægotationibus viam parat & por-
 tam aperit; quare vicissim homines hac insuetudine ægro-
 tandi præditi *temperato* & *ordinato* vivendi generi ope-
 ram dent, tranquillitati, moderamini & *continentiæ ani-*
mi studeant, in omnibus *excessum* fugiant, haud tamen
nimum abstinentiæ ac otii inhæreant, nec strictè ac ri-
 gorose cum eximia sollicitudine *uni* qualitati & consue-
 tudini indulgeant, sed interdum cum circumspèctione
 & moderatione *aliena* admittantur: porro bene instru-
 cta & *congrue* disposita culina optimas pharmaciæ vices
 tenet: inde prospiciendum, quo *communes* & *ordina-*
ria, nec non *individuales* & *extraordinariæ* excretiones
 iusto fruantur successu, *vires* naturales *comparato* *modu-*
lo actionum in moralibus, animalibus, naturalibus &
 vitalibus officiis exercentur & conserventur, subinde
 gratis ac congruis *diætericis* mediis & subsidiis sustententur
 & erigantur; paulo *rarius* & non nisi singulariter ur-
 gente necessitate *temperatiora* artificiosa pharmaceutica au-
 xilia in usum trahantur, mox iterum in naturalem liberum
ordinem ac tramitem singulæ functiones convertantur;
 ne

ne *pristinus* vitæ status seducatur & *coactis artificialibus* modis, methodis ac processibus confundatur: nec tamen illotis manibus adminicula medica *speciosa* artificialia obtrudantur, alia vero *congrua* talia auxilia commoda occasione *non penitus* rejiciantur, præc. si naturæ vires interdum torpescunt & superandis *contrariis* qualitatibus & objectis *non sufficiunt*, nec satisfaciunt, impr. si jam *provehitior*, imo plane *senilis* ingruit ætas, in qua necessitate *temperata & modica* medica subsidia illam infuetudinem ægotandi admodum erigunt, roborant ac *sublevant*: quodsi vero *præter necessitatem* confortantia & cordialia sub sollicita *præservatoria* cura ingerantur, tunc magis inde mollities, suspecta *sensibilitas* & debilitas provocatur, quæ qualitates posthac facilius *morbosas* invasiones convocant: Et hæc illa sunt consilia *therapeutica*, quæ in præsentis infuetudinis directorio fructuosa existunt, nec ullo alio indigent documento, quia *liberum naturæ* ductum pro *fundamento* habent; quare totam hanc tractationem pio obsignamus voto, ut cœlestis benedictio eandem salutari usu comitetur, quo ubique divina gloria promoveatur, quippe hujus etiam laboris sincerus esse debet

FINIS.



F 2

CANDI.

CANDIDATO NOBILI
ET ERVDITO
HENNINGIO GEORGIO
BLVMENBERG

P. P. P.

D. IOANNES IVNCKERVS,

P. P. O.

Vetus sapientum dogma est: *parendum esse, fati ac sine murmure exsequendum.* Quod ipsum si sensu christiano de sapiente & benigna Dei providentia intelligamus, qua suos in his terris manu quasi ductitare & interdum, non volentes his vel illis præesse negotiis iubet: optimam tutissimamque sententiam sequemur. Aspera autem, primum est via, qua sapientia ad astra ducit mortales. Sic *Mosis* recens edito triste fatum interitum minabatur, fortuna autem mitior illum reginæ fecit filium: & quem aspera fata mox viatorem mox refugum & extorem iubebant, hunc, nemine id cogitante, ingentis exercitus principem & primum Dei ad populum suum interpretem omnes demum admirabantur. Non
expo-

exponam prolixius diui fata *Jacobi*, *Josephi* aut reliquorum patrum ac prophetarum, quæ tam acerba fuere, vt hi Dei amici *ὑπερβόμενοι*, *θλιβόμενοι*, *καταχέμενοι* cursum suum absoluerint. Quietem quidem amabat *David*, cum parentis oues pasceret; sed adolescens adhuc, & ad regiam dignitatem delectus, mira sane & turbulenta fata subire debuit. *Jonas* reformidans molestas refractariorum persecutiones, vocationem subterfugere audebat; sed a maris abyſſo hauſtus bono fato reddebatur, & auspiciato omine ad pœnitentiam perducebat nolens, quos antea iudicauerat perditissimos. *Danielis* sortem quis non miratur? is namque in captiuorum turba nil, nisi seruitutis triste iugum, metuere debuit: nihilo tamen minus inter principes aulæ regię viros tandem relatus arduis functus est officiis, vt spem Regis non modo expleret, sed plane superaret. Eadem scena etiamnum hodie luditur, vt, dum nonnulli solitudinem quærunt, in aulas principum abripiantur. Sic homines quidem proponunt, fata autem sapienter disponunt. *TV*, *Vir doctissime*, dogmati huic ex animo subscribes. Fata enim Tua a iuuentute iam fuerunt varia & plurimum ærumnosa; quasque Tibi vias bona sæpius intentione elegisti, has sapiens Dei prouidentia multopere inuertit, peruertit & spinis quasi circumsepſit. *Argentorati* & *Hala* plures annos in medicinam & chirurgiam funditus addiscendam insumisti; cumque Te ad praxin medicam exercendam satis idoneum iudicarem, sapiens Dei regimen longe aliam viam aperiebat. Iam vero fati ad *praxin* semitam reuocantibus obtemperandum iudicas; & mea quidem sententia, optime: præstare enim diuinæ directionis nutui obedire, & aulæ, in

qua pietatis studia valent, feruendo se consecrare, quam propriae, eique dubiae, electioni pollicem premere. Et quem ad modum vehementer lætatus sum, quod Te, amicorum e paucis lectissimum, post lustri intervallum ex *Cimbria* reducem, hospitio excipere mihi contigerit: ita de honoribus quoque doctoralibus, quibus TE *regia nostra Fridericiana* ornat, ex animo congratulor. Equidem cum labores olim socios in nosocomiis aliquamdiu habuerimus, quam certissime noui, quod Doctoris axioma iam dudum promerueris: Tu vero prudenter ad hoc vsque tempus illud declinasti, ne honorum quam experientiae videri posses iusto audior. Cæterum sicut in curandis ægris semper mihi placuit Tua opera, circumspectio, iudicium & indefessus proficiendi ardor: ita non solum ex arte humana felicem, sed benedictione diuina stipatam multisque salutarem praxin spero, atque sincero animi adfectu etiam precor. Vnde, AMICE, quo Te fata trahant retrahantque sequaris oportet. Sic enim feliciter ages & omnia prospere succedent. Vale.

Dab. Hal. d. XXVII. Nov. MDCCXXXIII.



VIRO

❧ (47) ❧

V I R O
NOBILI AC ERVDITO
HENNINGIO GEORGIO
BLVMENBERG

AD SVMMOS IN ARTE MEDICA HONORES
CONTENDENTI

S. D.

GEORGIUS CHRISTIAN. MATERNVS
PANNONIVS
DOCTOR MEDICVS.

Infirmi-
tatis miseriarumque humanarum quotidianus
spectator medicus est: neque tamen ideo aliis cen-
sendus infelicio. Si enim vllum vitæ genus, me-
dicinæ profecto exercitium ad incrementa pietatis, suas,
easque largiores congerit symbolas, dummodo ipsius
artificis animus sanctissimi numinis haud destituatur re-
uerentia. Vnde si animo christiano diiudicanda res est,
medicum agere idem erit, ac quotidie memorem fieri
perpetuæ calamitatis per primam defectionem nobis ad-
tractæ, quotidieque sortem lugere mortalium. Tot e-
nim sunt affectus terribiles, qui ic̄tu quasi momentaneo
hominem perimunt; tot funestarum febrium adfligun-
genera; tot spasmodicorum malorum vexant tyranni-
des; tot chronicorum morborum vrgent tormenta;

103

tot animi torquent languores; tot denique inauspicati emergunt casus, vt omnium vix quisquam inire valeat numerum. Deploranda sane vitæ nostræ conditio est; quæ, licet vnica sit, tot tamen internecionis petatur instrumentis, tamque variis adficiatur mortibus. Cum hinc malis medicus quouis ferme die ægros non col- luctari modo, sed iisdem plane succumbere videt, do- let, ingemiscit. Verum, quid inde emolumenti capit medicus christianus? hominem se quoque esse meminit *προσκαίρον*, infirmum, caducum. Percussum apoplexia quemdam animaduertit; perterrefactus, si nouissimo- rum habet sensum, sui meditatatur emendationem, ne tam præcipiti casu, ne impenitens, ne imparatus, ad tartara rapiatur & ipse. Ecquis est, cuius animum non percellat atrocis apoplexiæ impetus? si vllò, hoc pro- fecto tempore, tam medicus, quam adstantes, de bo- na conscientia & acquirenda & conseruanda, (vtnam omnes serio!) esse solent solliciti. Furit epidemica for- ta lues; quid ille? ad iter se accingit, æterna petiti- us domicilia. Obseruat in chronicis, se remedijs pro- batissimis, cura, studio, & opera sua denique omni pro- ficere nihil; ægri miseret, & suam ipsius sortem deplo- rat, imo ad pedes misericordiæ diuinæ supplex prouol- uitur, ac impotentiam agnoscens, solius Dei præsto- latur adiumentum. Quando variolis inquinatum, sca- bie infectum, aut scedis vlcibus exesum tractat, pro- be recordatur, peccatoris, licet comitissimi honoratissi- mique eandem in oculis Dei esse faciem sordidam: vnde qualis ipse sit, intelligit, & qua ratione repurgari possit, cum cura dispicit. Sæpius peregre abeundem
est

est medicinæ faciendæ causa; crebro pulsantur fores, a pauperibus præcipue aduersa valetudine detentis; petunt consilium, flagitant medicinam, orant stipem: atque ita noua in dies, summum medicum imitandi enascitur occasio, qui olim & ipse vel hos docuit, vel istos cibo refecit, vel illos corporis aut animi liberauit morbo; vt adeo christiani medici vita, perpetua operum caritatis dicenda sit praxis. Taceo iam emolumenta, quæ ipsi e calumniis accedere possunt obtrectatorum; si quidem res quaslibet, amantibus Deum vsui cedere in confesso est. Cum ergo, Vir optime, illud elegeris vitæ genus, quod cum christianorum officiis non tantum amice conspirat, sed & pietatis ardorem haud mediocriter promouet, habere mihi videor, quod TIBI gratuler. Quoniam vero splendidissimæ regum aulae cum rimosis pauperum casis hoc commune habent, vt illæ pariter ac istæ, miseræ & mille languorum sint diuersoria, inter purpuratos non minus, quam inter ruricolâs pie versari, atque pietatis erga Deum, proximum & TE metipsum habere poteris rationem. Non quidem deerunt tentationes, crebrius hic quam alibi adfingentes, sed, ne quæso, cœpti pœniteat; quo maius esse solet periculum, eo gratior accidit antea non sperata victoria, & quantum valeamus, experiri haud licet, nisi hostibus vndiquaque clam palamue vrgentibus. Faxit itaque benignissimum numen, vt in praxi TE talem exhibeas, qualem professio TVA pollicetur, conscientia poscit, ac boni denique omnes expectant. Vale & faue. Dabam Halæ die XXV. Novembris. Anno clo Io cc xxxiiii.

G

VIRO

❁ (50) ❁

V I R O
NOBILI AC ERVDITO
HENNINGIO GEORGIO
BLVMENBERG

SVMMIS IN ARTE MEDICA HONORIBVS
ORNANDO

S. D.

IOH. CHRISTOPHORVS HVBER

PANNONIVS
MEDICINÆ DOCTOR.

Quemadmodum, VIR DOCTISSIME, inter
præstantissimos, caducos tamen, vitæ huma-
næ thesauros merito secunda refertur vale-
tudo: ita etiam medicinæ ars, qua hæc, siue conseruatur,
siue restituitur, reliquas dignitate, atque pretio, lon-
ge antecellit. Medicorum tamen, licet omnes omnium
nobilissimam exerceant artem, non una est eademque,
tum ratione artis, tum ratione ipsorum hominum, quo-
rum valetudinis curam gerunt, conditio. Ad artem
enim quod adinet, prout illa, partim cognitione re-
rum, quæ ad conseruandam, atque restaurandam con-
ducunt sanitatem; partim expedita facultate ea rite u-
tendi absoluitur: ita utroque respectu, non leuè inter
eos

eos intercedit discrimen. Quodsi enim cognitionem eorum, quibus salus corporis commissa est, spectem: alii solidioribus innixam fundamentis, adeoque philosophicam; alii vulgarem, atque empiricam tantum possident. Qui intelligunt, quantum præstet ad curationem, non modo tutius, sed etiam in pluribus, ex eodem fonte promanantibus morbis, adhibendam, nexum peruidere, quo, tam morbi cum causis suis, quam medicamenta cum sanitate, vel tuenda, vel recuperanda, cohærent, non possunt non huiusmodi medicos anteferre illis, qui soli cognitioni usus medicamentorum, & morborum, historicæ aquiescunt. Quoniam vero in medico exercitatio quoque theoriam ad praxin rite transferendi requiritur: tanto quis excellentior iudicari debet, quanto est in profliganda, & arcenda, valetudine aduersa expeditior; tantoque præstantior, quanto subtiliorem cum frequentiori exercitio coniungit scientiam. Sed accuratiorem rerum ad rem medicam pertinentium cognitionem, & promptiorem consilia exsequendi rationem, a nullo medicorum desiderari existimo, quam eo, cuius curæ vita atque sanitas *Summi Principis* est tradita. Quanto enim maius toti periculum impendet reipublicæ, dum *Summus Imperans*, nec diuturna, nec constanti fruitur incolumitate: tanto maiori etiam solitudine in ea conseruanda versari debet medicus, munere suo, ut par est, defuncturus. Quod quidem officium quis explere potest, nisi singulariter arte medica peritus? Cnm itaque TE VIR DOCTISSIME, sanitatis POTENTISSIMI DANIÆ REGIS curam agere intelligerem, facilis mihi aperiebatur via, de singularibus

laribus ingenii TVI dotibus iudicium ferendi : & ex quo iucundissimam TVAM mihi, pro mirifica TVA humanitate, patefecisti consuetudinem, confirmari experientia vidi, quæ antea certo colligebam. Quibus rebus fieri non potuit, quin debitam TIBI animo conciperem obseruantiam, eamque, summos TIBI in medicina adepturo honores, pace TVA, publice testarer. Gratulor itaque TIBI VIR DOCTISSIME ex animo, non solum insigne illud, quod iam tenes, dignitatis ornamentum, sed nouas etiam honorum in *Fridriciana* nostra accessiones, easque TIBI faustas, atque felices esse iubeo. Confirmet cæleste Numen & animi & corporis TVI robur: benedicat excubiis TVIS, quas pro incolumitate INVICTISSIMI REGIS & AVGVSTISSIMÆ DOMVS REGIÆ, fideliter agis: conseruet TIBI clementissimum EIVS fauorem: annuat omnibus TVIS conatibus, ita; ut multi auxilium diuinum, ex saluberrimis TVIS consiliis & operæ diligentia, intelligant: cumulet TE tam innumeris beneficiis, ut, quocunque, vel loco, vel tempore, de TE audi uero, nisi prospera, & expectata, non percipiam. Optarem quidem, ut desideratissima TVA consuetudine mihi diutius uti liceret: cum tamen id, & TVI muneris, & instituti mei rationes, prohibeant; dabis id unicum petitioni meæ, ut fauore & beneuolentia TVA etiam absentem me complectaris. Ego vero non modo memoriam TVI iucundissimam non deponam, sed constanter quoque colam. Vale. Dabam Halis Prid. Cal. Decembr. MDCCXXXIII.

* * *

Es wird ein Freund mit recht dem Golde vorgezogen
Weil beyde nicht zugleich von einer Probe sind;
Dem Freundschaft will gewiß lange seyn ge-
pflogen

Oh' man mit Sicherheit davon die Zeichen sind.
Ob gleich das falsche Gold viel leichter zuentdecken
So schadet solches auch so sehr bey weiten nicht;
Wie ein geschminckter Freund, der sich sucht zu verdecken
Im Herzen anders denckt, als mit dem Munde spricht.
Doch Dich geliebter Freund! hab ich allzeit gefunden
Aufrechtig, Rechtschaffen, Dienstkertig und Getreu
Und weiß ich auch gar wohl, wie viel ich Dir verbunden:
Nimm jeho davor an ein Herz von Falschheit frey
Die Hand, so nichts mehr schreibt, als das Gemüthe
dencket

Ein Dir ergebenen Sinn. Gott segne deine Kunst
Die Dir nach dem Verdienst die Doctor- Würde schencket;
Es fehle niemahls Dir an Gottes Gnad und Gunst.

*Hac scribit sincere, Amico Sincero,
nullius fuci Amicus.*

D. A. HANCKE,

Conic. Boruss. Polon.
M. D. & Pract. Hafniens.

P*Avia dat vitam, raro largitur honores,
Hos melius multo terra aliena dabit
Ergo cur natale solum dulcedine multos*

Ducit

Ducit, & immemor non finit esse sui?
 Scilicet haud licuit cunctis intrare Corinthum,
 Undique nec quivis dignus honore fuit.
 Omnia contingunt nobis bonitate superna,
 Quæ mox in parria, mox procul esse juber.
DULCIS AMICE! TIBI Goslaria lucis usuram
 Præbuit; hanc celebrant flava metalla eupri:
TE quoque præclaras docuit Germanica tellus
 Artes; jam lauro tempora cingit Hala.
 Ast animo quondam non divinante futura,
TE fovet in gremio Danica terra suo;
 Hassnia **TE** dignum magno perfundit honore,
 Hassnia, quæ patria distat ab urbe procul.
 Hinc ego, si sineres, titulum **TIBI** redere vellem;
 Et raram famæ conciliare fidem.
 Sed fletam, mentemque meam restabor ovanrem;
 Quod **TIBI** propitius semper Fova fuit;
 Quod **TIBI** REX faveat, faveantque insigniter omnes,
 Quos Titan finxit, de meliore luto.
 Ut tua processus habeat fortuna perennes,
 Ut valeas, vigeas, pectore ovante precor.
 Hac ego submotus, fideli mente videbo;
 Nec vero pigeat, **TE** meminisse mei.

His gratulabundum animum
 testari voluit.

SAMUEL SCHAARSCHMIDT,

Medic. Lic.

Die



Die ganze Welt ist voll behörter Moden = Schmiede;

Drum sieht man die Gestalt der Moden täglich neu.

Nur eins, was niemand liebt hat vor dem Wechsel Friede:

Die Mode krank zu seyn bleibt allzeit einerley.
Hier setzt sich die Natur der größten Kunst entgegen,

Und der gemeine Fall vernichtet allen Fleiß:
Ein siecher Leib kan nichts als sieche Glieder hegen;

Drum trifft der Kranken = Stand den ganzen Erden = Creysß.

Dem raubt der Unverstand, und lasterhaftes Leben,
Dem ein begreiftes Haupt der Lebens = Geister Kraft.
Dort muß die Bitterung zur Schwachheit Anlaß geben,

So fehlet nie das Maas gehäufter Leidenschaft.
Kein Alter, kein Geschlecht, kein Orden bleibt verschonet:

Wer lebt, ist dem Gesetz der Moden unterthan.
So ist der Körper schon des Ungemachs gewohnt,
Und jeder fräget nur: wie mans erleichtern kan?
Wohlan! beglückte Kunst, beglücktes Unternehmen,
Wodurch man Noth und Daaal zu seltenen Dingen macht.

Beglückte Wissenschaft die Krankheit zu bezähmen,
Wozu der Himmel selbst die Mittel ausgedacht.
Ihr Glanz verlöschet nicht; ihr Ruhm bleibt ohne Tadel,

Weil jeder ihre Kraft zu seinem Trost erfährt.

Du

Du zeigst Hochwerther Freund, hierbey die meisten
Proben,
Die Kunst, die Krancken hilfft, erwirbt Dir Ehr und
Gold.
Dein Rath, den jeder sucht und liebt, hat Dich erhoben,
Und die Geschicklichkeit macht Dir den RÖENIG
hold.
Wohlan! es mehre sich Dein Glück mit Deinen Jahren
Der Kranckheit Seltenheit und ein beständig Wohl
Des RÖENIGS laße Dich den Spruch an Dir
erfahren:
Hygeens treuer Dienst ist allzeit Segens voll.

Hiermit wolte des Herrn Doctorand
geneigtem Angedencken sich ge
borsamst empfehlen.

NICOLAUS BORRIES,

Hafn. Danus. Medic. C.



01 A 6515

ULB Halle

3

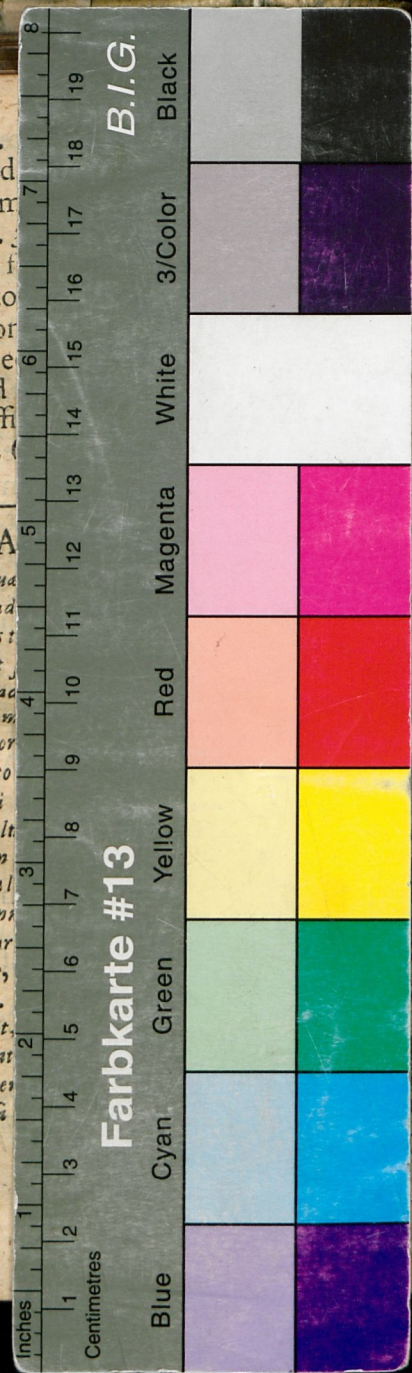
002 932 091



W17







B.I.G.

Farbkarte #13

